NATIONALISM AND PROBITY

Petronela-Gabriela ȚEBREAN
"Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Constantin Fântâneru's publishing activity is mainly related to "Universul" ["Universe"] and then to "Universul literar" ["Literary Universe"], social and literary publications. Less known are his articles published in the nationalist doctrine newspaper "Ideea liberă" ["Free idea"], that are attractive by his speculative ideas. His adherence to doctrine can be justified by the promise of preserving the integrity of national and local specificities, both integrated into a new humanism.

Keywords: nationalist doctrine, integrity, humanism, spiritual foundation

Un palier mai puțin cunoscut al preocupărilor scriitorului Constantin Fântâneru este activitatea sa publicistică, începută după afirmarea cu microromanul *Interior* (1932). Activitățile sale, inițial insignifiante și de ordin secundar dobândesc treptat un suflu autentic și notabil prin cronicile literare publicate în „Universul" și, ulterior, în „Universul literar".

În privința biografiei sale, se poate menționa că în 1935 i se oferă șansa de a intra în redacția ziarului „Prezentul" condus de Virgil Madgearu și „conceput ca să lupte împotriva cotidianului liberal «Argus» prin difuzarea ideilor noi în economia politică"[1]. La recomandarea lui Paul Sterian, colaborator al periodicului, Constantin Fântâneru este angajat pe un post de secretar. Fiind un ziar cu specific economic și financiar, cu numeroase studii de caz și statistici, semnatarii articolelor sunt avocați, juriști, economiști, funcționari superiori ai Ministerului de Finanțe sau ai Băncii Naționale, profesori universitari în domeniu (Ernest Ene, Leon Paves, Constantin Tonegaru, Petru Roman, Mircea Durma etc.). Pe lângă rubricile specifice, *Cronica financiară*, *Cronica fiscală*, *Cronica agricolă*, *Acte juridice și comerciale*, *Ultima oră*, apar și secțiunile *Cronică dramatică*, *Cărți și reviste*. Autorul nu semnează niciun articol în „Prezentul", având îndatorirea prioritară de a întocmi dosare de presă și de a corecta articolele în vederea publicării: „Lipsit de cunoștințe economice, străin de doctrinele lui R. Bücher și W. Sombart, nefamiliarizat cu problema breslelor și a băncilor rurale, e totuși angajat pentru strângerea știrilor din presă și pentru rescrierea unor articole ce trebuiau făcute «publicabile».[2]

Din consemnările sale memorialistice reținem atenția câteva aspecte neobișnuite despre mediul gazetăresc al „Prezentului". Apartamentul vechi și mizer al redacției contrastează cu prestanța colaboratorilor prezentabili, eleganți, aparținând protipendadei capitalei. Cu toate că tânărul Constantin Fântâneru este doct, educat, un scriitor afirmat, secretarul de redacție îl tratează cu nervozitate și reticență mai ales când sarcinile sunt îndeplinite parțial prin omiterea unor semnalări din presă: „Tăiam cu foarfeca în fiecare dimineață tot ce se scria în presă despre ziarul *Prezentul*, despre colaboratorii lui, despre articolele de fond. Lipeam apoi cu meticulozitate într-un dosar toate aceste tăieturi, menționând data și publicația din care erau decupate."[3] Mediul este neprielnic afirmării și evoluției sale, ceea ce-l determină să caute alte oportunități profesionale.

---

[1] Constantin Fântâneru, *Slujba din hol*, Ediție și îngrijirea textului de Aurel Sasu și Arabela Prodan, Cuvânt înainte de Arabela Prodan, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2009, p. 13.
[2] Aurel Sasu, *Prefață*, *op. cit*., p. 9.
[3] Constantin Fântâneru, *Slujba din hol*, *op. cit*., p. 13.

BDD-A21829 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 03:53:51 UTC)

De la redacția publicației „Prezentul” trece, la începutul anului 1936[4], la cea a ziarului „Universul”, unul dintre cele mai influente ale epocii, scriitorul oferind o lămurire a circumstanțelor care i-au favorizat schimbarea, și anume: „Prin recomandarea părintelui unui elev, pe care îl meditam și care era prieten cu Ștefan Brăiloiu, unul din ginerii lui Stelian Popescu”[5]. Condus de Stelian Popescu, ziarul „Universul” este un bine titrat periodic al vremii. Nici aici nu este angajat ca să-și valorifice abilitățile exegetice, ci sub titulatura de „șef de cabinet”[6], Constantin Fântâneru îndeplinește numeroase sarcini de secretariat evocate în romanul de factură autobiografică *Slujba din hol* (2009).

În cadrul redacției cunoaște personalități importante din domeniile politic, social și economic (mareşalul Antonescu, profesorul neurolog Gheorghe Marinescu, criticul literar Nichifor Crainic, poetul George Gregorian, scriitorul politician I. Al. Brătescu-Voinești etc.), dar rolul său principal era de intermediere, de facilitare a întrevederilor patronului cu vizitatorii de seamă. În ziarul „Universul” sunt publicate sub semnătura lui (Constantin Fântâneru, C. Fântâneru, F., f.) cronici literare, cronici plastice, note informative, articole de conotație religioasă care anunță acuitatea analitică, subtilitatea interpretării și precizia asertivă a viitorului cronicar literar de la „Universul literar”. Se pot întrezări în rândurile scrise diversitatea lecturilor din variate arii de cunoaștere (literatură, critică, filosofie, religie etc.) și tendința de valorizare a textelor printr-o abordare demnă, uneori deghizat-polemică, fără delimitări deranjante, incisive. Este poate activitatea cea mai prolifică a autorului în domeniul criticii de întâmpinare, întrucât reușește să fundamenteze câteva principii hermeneutice și să respecte un program estetic. Din păcate, spre finalul activității sale la „Universul literar” (1941), și-a pierdut din acuratețea exegetică.

Ceea ce face subiectul acestui articol este colaborarea scriitorului la revista bilunară de doctrină și polemică naționalistă „Ideea liberă” (din septembrie 1937 până în ianuarie 1938). Asemeni altor tineri cuceriți de idealul promis de doctrina extremistă, Constantin Fântâneru se implică în dezbaterile vremii, cu mențiunea că își păstrează câteva din „obsesiile”, ideile care l-au preocupat întreaga existență. El colaborează „alături de câțiva prieteni cu experiență și prestigiu în rândurile generației tinere”[7], printre care: N. Porsenna, Vintilă F. Pantazopol, Emanuel Voinescu, Mihail Polihroniade, Mircea Mateescu, N. N. Teianu, Mihai Niculescu, I. Gr. Periețeanu, Radu Gyr, Simion Stolnicu.

Perspectiva integrității naționale și a păstrării specificului autohton prin naşterea unui nou umanism vehiculat de ideologia legionară justifică parțial adeziunea doctrinară a lui Constantin Fântâneru: „Omul nou cere să dăm semnificație orișicui și la orice, faptelor noastre, în primul rând (...) Pornind de la teme simple de îndemânare și aspect cotidian, omul nou ar sfârși în mod firesc, în absolut. Legăturile sale cu spiritualitatea ar fi indicate prin vocație. (...) Solidaritatea națională și integrarea în istorie ar fi dominantele soartei sale.”[8]

Interesul autorului pentru ideologia legionară transpare și în câteva articole publicate aproximativ în aceeași perioadă (sfârșitul lui 1937 – începutul lui 1938) în ziarul „Universul”, unde se dovedește a fi partizanul mișcării naționaliste din considerente personale: „Mișcarea

[4] Printre primele texte semnate de Constantin Fântâneru, apărute în luna februarie și martie 1936, se găsesc conferințele prof. dr. Chr. Musceleanu, *„Știință și adevăr”* (în „Universul”, anul 53, nr. 37, 7 februarie 1936, p. 10), respectiv *„Radiațiunile materiei vii”* (în „Universul”, anul 53, nr. 62, 3 martie 1936, p. 8).

[5] Constantin Fântâneru, *Jurnale*, vol. II. *Semenul uitat*, Ediție critică de Aurel Sasu, Liliana Burlacu şi Doru George Burlacu, Prefață și notă asupra ediției de Aurel Sasu, Editura Comunicare.ro, Editura Eikon, București, 2012, p. 93.

[6] Constantin Fântâneru, *Slujba din hol*, *op. cit.*, p. 14.

[7] Victor Durnea, *O restituire incompletă: proza lui Constantin Fântâneru*, în „Convorbiri literare”, anul CXXXVII, octombrie 2003, nr. 10 (94), p. 79.

[8] Constantin Fântâneru, *Omul nou*, în „Ideea liberă”, anul I, nr. 7, 14 noiembrie 1937, p. 8.

BDD-A21829 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 03:53:51 UTC)

naționalistă de azi excelează prin puritate, prin rezervă de altruism, prin capacitate de jertfă. Ea își are stilul său de viață, din care nu lipsește smerenia ortodoxă, dar nici vigoarea latină. Reforma e dublă, în suflet și în fapte."[9] Nu se poate omite în acest context faptul că el se erijează de-a lungul întregii sale activități într-un căutător al purității în artă, al valențelor religioase și teleologice, al urmelor civilizației și culturii greco-latine în scrierile modernilor. Din acest punct de vedere, ideologia a corespuns crezului și așteptărilor sale intime de a vedea impusă „supremația artei mari"[10] în rândul tinerilor care au identificat în doctrina legionară „o direcție de muncă intelectuală și o metodă de determinare a specificului românesc"[11], o modalitate de a asigura emersiunea creațiilor naționale pe plan universal și evidențierea virtuților autohtone printr-un proces de purificare etică.

De asemenea, se observă atitudini antisemitice explicit exprimate: „Evreii nu iubesc România și cu atât mai mult pe români. Orgoliul de popor ales îl arborează cu trufie la primul prilej pe care îl au, iar pentru tine, neam legat de pământul tău de mii de ani, n-are decât dispreț. (..) le este indiferentă țara în care vor trăi numai să fie bogată și buna credință a locuitorilor să aibă ceva din primitivitatea patriarhală."[12] Pornind cu premisa că intervențiile străinilor provoacă un regim de panică și chiar o lipsă de încredere în victoria „românismului" – ca afirmare a spiritualității – autorul lansează diatribe acerbe: „Fiindcă evreii sunt buni psihologi, cunosc nepăsarea streinilor în documentarea lor asupra României. Își iau ei misiunea de a documenta și de a sugera demersuri. Și din informațiile lor, România reiese, într-adevăr, că e o țară cine știe din ce parte a globului, fără geografie și fără istorie, care poate fi foarte lesne pusă la punct prin dojeniri diplomatice!"[13] Ceea ce combate este, paradoxal, spiritul speculativ, de care el însuși dă dovadă în articolele sale. Aserțiunile dețin un rol informativ, fără a instiga realmente la revoltă. Totuși, ideile exprimate sunt părtinitoare, sunt circumscrise direcției impuse de orientarea publicației.

Iubirea de patrie este o prerogativă a spiritului naționalist. Așa cum țăranul făcea dovada unui „agnosticism înțelegător"[14], o cunoaștere virtuală, o acceptare a misterului ca atare, fiindcă e creația divinității care i-a dat un sens necunoscut omului, „patriotul are o intuiție foarte netă a eternității" [15]. Raportarea omului la propria patrie este și o chestiune de probitate morală, ființa umană fiind parte integrantă a istoriei sale, privită într-o perpetuă devenire: „Lui îi este aproape imposibil să conceapă dispariția neamului său, ștergerea lui din istorie. (...) Sentimentul patriotic începe așadar să fie o problematică a ieșirii din condiția umană, adică a realizării de sine."[16]

Câteva afirmații devin axiome ale realităților imuabile, ce par a transcende timpul și epoca: „A preţui un om politic adevărat înseamnă a te complace într-un mănunchi de abstractizări care nu au altă valoare decât aceea că sunt propriile noastre atitudini faţă de politic şi social. (…) Idealul nu se măsoară după dimensiuni, ci după intensitate, cu credinţa

[9] Idem, *Ovid Densusianu-fiul: „Furtuna", roman*, în „Universul", anul 54, nr. 353, 23 decembrie 1937, p. 10.
[10] Idem, *Cartea în 1937*, în „Universul", anul 55, nr. 3, 4 ianuarie 1938, p. 8.
[11] *Ibidem*, p. 8.
[12] Idem, *O poziție câștigată pentru totdeauna*, în „Ideea liberă", anul I, nr. 17, 30 ianuarie 1938, p. 7.
[13] Idem, *Regim de panică*, în „Ideea liberă", anul I, nr. 15, 16 ianuarie 1938, p. 7.
[14] Vasile Băncilă, *Lucian Blaga, energie românească*, Îngrijirea ediției, adnotări, nota asupra ediției și tabelul biobibliografic de Ileana Băncilă, ediția a II-a, Editura Marineasa, Timișoara, 1995, p. 114.
[15] Constantin Fântâneru, *Sentimentul iubirii de Patrie*, în „Ideea liberă", anul I, nr. 8, 21 noiembrie 1937, p. 6.
[16] *Ibidem*, p. 6.

BDD-A21829 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 03:53:51 UTC)

şi sinceritatea cu care îl alimentăm."[17] Se impune, aşadar, ca o necesitate trecerea în plan secund a pragmatismului, a imposturii prin exacerbarea trăirilor veritabile şi oneste.

Românilor le lipsesc rădăcinile, fondul, pentru a avea forme bine fundamentate, dar şi cunoaşterea folclorului, a misterelor daco-romane ce le configurează profilul. Evident că teoria maioresciană a formelor fără fond revine programatic în articolele autorului: „A existat o evadare spre India şi una spre America – au încercat să le facă momente de spiritualitate românească; trebuia o cunoaştere a realităţilor româneşti."[18] Influenţa gânditorilor de notorietate din Europa a fost una benefică, în sensul devenirii întru sine, de punere în practică a unei voinţe eliberatoare: „Generaţia actuală a avut o sete sinceră de cunoaştere şi maeştrii pe care şi i-a luat din apus: Gide, Kierkegaard, Papini au turburat-o real. (...) Generaţia s-a umilit pe sine nu spre a-şi dovedi virtutea mântuirii prin confesiune sau prin renunţare la orice aspiraţie de depăşire, ci din oroare de propriul său destin şi împotriva neşansei şi mediocrităţii."[19]

Constantin Fântâneru a făcut parte din generaţia anilor '30, caracterizată prin teribilism, insurgenţă şi care a ştiut într-o oarecare măsură să se promoveze. Petru Comarnescu, consacrat pe plan literar ca exeget, este considerat de Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Eugen Ionescu ca un lider al generaţiei lor, datorită faptului că a dinamizat o serie de grupări literare (*Gruparea Intelectuală*, *Forum*, *Criterion* ş. a.). În cadrul grupărilor vremii, Constantin Fântâneru ar putea fi integrat celor încrezători în „idealul cultural neoclasic, umanist, universalist, echilibrat"[20] (Mihail Sebastian, Petru Comarnescu, Constantin Noica, Tudor Vianu, Camil Petrescu). În definitiv, cu toţii au fost preocupaţi de valorificarea unor teme precum: experienţele inedite, problematica identităţii şi a marginalităţii, revolta şi refuzul promiscuităţii, negarea legilor şi a convenţiilor sociale pentru afirmarea libertăţii. S-a remarcat, pe bună dreptate, orientarea spre alte centre iradiante ale vieţii, valorificarea unor subiecte fecunde de substanţă antropologică şi psihologică în configurarea unui umanism adecvat tendinţelor socio-culturale.

Colaborarea la revista „Ideea liberă" este una de scurtă durată, pasageră. Nici în istorii literare, nici în scrieri memorialistice nu se găsesc informaţii despre implicarea lui în mediul gazetăresc. În concluzie, numai selecţia textelor veritabile ce denotă spiritul analitic, acuitatea investigaţiei, subtilitatea judecăţilor valorizante, având mereu în centru omenescul, adevărul imuabil al fiinţei şi ideile eterne, face ca activitatea publicistică să primească consistenţă. Articolele cu amprentă subiectivă evidentă, prin subordonarea viziunii analitice domeniului religios, pierd din valoare şi relevanţă.

Bibliografie

Constantin Fântâneru, *Slujba din hol*, Ediţie şi îngrijirea textului de Aurel Sasu şi Arabela Prodan, Cuvânt înainte de Arabela Prodan, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2009.

Idem, *Jurnale*, vol. II. *Semenul uitat*, Ediţie critică de Aurel Sasu, Liliana Burlacu şi Doru George Burlacu, Prefaţă şi notă asupra ediţiei de Aurel Sasu, Editura Comunicare.ro, Editura Eikon, Bucureşti, 2012.

Idem, *Omul nou*, în „Ideea liberă", anul I, nr. 7, 14 noiembrie 1937, p. 8.

Idem, *Ovid Densusianu-fiul: „Furtuna", roman*, în „Universul", anul 54, nr. 353, 23 decembrie 1937, p. 10.

Idem, *Cartea în 1937*, în „Universul", anul 55, nr. 3, 4 ianuarie 1938, p. 8.

[17] Idem, *Personalităţi politice veritabile şi altceva*, în „Ideea liberă", anul I, nr. 11, 12 decembrie 1937, p. 13.
[18] Idem, *Momentul „România"*, în „Ideea liberă", anul I, nr. 5, 31 octombrie 1937, p. 6.
[19] *Ibidem*, p. 6.
[20] Mircea Vulcănescu, *Spiritualitate*, în „Criterion", anul I, nr. 1, 15 octombrie 1934, p. 4.

BDD-A21829 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 03:53:51 UTC)

Idem, *O poziție câștigată pentru totdeauna*, în „Ideea liberă”, anul I, nr. 17, 30 ianuarie 1938, p. 7.

Idem, *Regim de panică*, în „Ideea liberă”, anul I, nr. 15, 16 ianuarie 1938, p. 7.

Idem, *Sentimentul iubirii de Patrie,* în „Ideea liberă”, anul I, nr. 8, 21 noiembrie 1937, p. 6.

Idem, *Personalități politice veritabile și altceva*, în „Ideea liberă”, anul I, nr. 11, 12 decembrie 1937, p. 13.

Idem, *Momentul „România”*, în „Ideea liberă”, anul I, nr. 5, 31 octombrie 1937, p. 6.

Durnea, Victor, *O restituire incompletă: proza lui Constantin Fântâneru*, în „Convorbiri literare”, anul CXXXVII, octombrie 2003, nr. 10 (94), p. 79.

Vulcănescu, Mircea, *Spiritualitate*, în „Criterion”, anul I, nr. 1, 15 octombrie 1934, p. 4.

BDD-A21829 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 03:53:51 UTC)